

جشن تیرماسیزده در روستاهای سوادکوه

احمد باوند سوادکوهی

جشن تیرماسیزده که در سوادکوه «لال شو» نام دارد، با آداب و رسوم خاصی در شب سیزدهم تیرماه از تقویم فرس قدیم برگزار می‌شود.

شب (سیزده تیرماه) وارد آب سرد رودخانه - که به آن «درکا» می‌گویند - می‌شد، به طوری که بدن او سرد می‌شد تا حدی که قادر به صحبت کردن نبود.

وظیفه و نقش نفر دوم که به لال مار (مادر لال) معروف است این است که وقتی وارد حیاط خانه می‌شوند این فرد با صدای بلند شعر را می‌خواند و دو الی سه بار آن را تکرار می‌کند:

لال بمو لال بمو پیسه کنده خوار بمو
(lâl bemu lâl bemu) (pise kende xâr bemu)

یعنی: لال آمد، لال آمد، کسی که پیسه کنده^۱ می‌خورد، آمد.

۱. نوعی غذای محلی است.

جشن تیرماسیزده که در سوادکوه «لال شو» نام دارد، با آداب و رسوم خاصی در شب سیزدهم تیرماه از تقویم فرس قدیم برگزار می‌شود. این جشن به دو قسمت تقسیم می‌شود: قسمت اول مربوط به آمدن «لال» و قسمت دوم مربوط به خوراکی‌ها و خوردنی‌ها در این شب است.

لال: یک گروه سه نفری اند هستند که بیشتر از جوان‌های روستا هستند. این سه نفر در غروب شب تیرماسیزده (برابر با آبان‌ماه شمسی) چوب درخت توت را که به لهجه محلی شیشک (توت شیش) گفته می‌شود را برداشته و به در منزل اهالی محل می‌روند.

مشخصات لال: این سه نفر هر کدام یک نقش را ایفا می‌کنند. نفر اول که لال نام دارد بر سر خود دستمالی می‌بندد. اکثراً کمر بند خود را از علوفه خشک درست می‌کنند و لباس کهنه می‌پوشند و صورت خود را سیاه نموده و یا صورتکی را بر صورت خود گذاشته و در آن شب هیچ حرف نمی‌زنند. در گذشته در روستای فرامرزکلا، لال برای اینکه بتواند نقش خود را خوب ایفا کند و قادر به صحبت کردن نباشد، در غروب آن

می شود) و در هنگام ورود به هر خانه‌ای یکی از چوب‌ها را به لال می‌دهد. این فرد معمولاً در بیرون از حیاط خانه می‌ایستد.

قسمت دوم این جشن مربوط به خوراکی‌هاست. این قسمت مربوط به خانم‌های خانه است. در این شب افراد دور هم جمع می‌شوند و مادر خانه بنا به سنت محل، مرغی را سر بریده و فسنجان درست می‌کند که در لهجه محلی به آن آغوز خرش (âquz xereš) [خورشت گردو] می‌گویند. از غذاها و میوه‌های دیگری که در این شب تناول می‌کنند، می‌توان از هندوانه، خربزه، انار، نارنگی و غیره نام برد. از غذاهای مخصوص این شب غذایی است به نام پیسه‌کنده که این غذا ترکیبی است از مغز گردو، شکر، آرد برنج، برنج، عسل، شیر، شیره خرمالوی جنگلی، که غذایی بسیار خوشمزه و باب طبع روستائیان است که فقط در شب تیرماسیزده درست می‌کنند.

در برخی روستاهای سوادکوه این شعر را هم می‌خوانند:

لال انه لال انه	کرک بزو شال انه
(lâl ene lâl ene)	(kerk bazu šâl ene)
پارسال بورده	امسال انه
(pârsâl burde)	(emsâl ene)

یعنی: لال می‌آید، لال می‌آید، مانند شغالی که مرغ را گرفته می‌آید، پارسال رفته امسال می‌آید.

وقتی لال‌مار این اشعار را با صدای بلند در حیاط خانه بخواند، صاحبخانه متوجه می‌شود که لال می‌آید. لال در خانه را باز کرده و با چوب توت (توت شیش) به آرامی بر سر افراد خانه می‌زند و چوب را در خانه می‌اندازد و می‌رود. لال‌مار که اشعار را می‌خواند در حیاط خانه می‌ایستد و صاحبخانه به او پول یا مقداری خوراکی می‌دهد.

نفر سوم کسی است که چوب‌ها را حمل می‌کند (لازم به ذکر است که چوب‌ها به تعداد منازل اهالی تهیه

باورها

اکثر اهالی روستاهای سوادکوه، چوب خوردن از لال را موجب بقا و تندرستی خود می‌دانند و معتقدند که تا سال بعد مریض نمی‌شوند. مردان روستاهای فرامرز کلا و آتو چوب لال را دارای برکت دانسته و می‌گویند اگر درختی بار نیاورد این چوب را به درخت بزنند سال بعد محصول می‌دهد. چوپانان این چوب را به رمه‌های گاو و گوسفند خود می‌زنند و می‌گویند که برکت آنها زیاد می‌شود. برخی از مردم نیز این چوب را بر پشت بام خانه خود قرار می‌دهند و معتقدند که موجب برکت بام خانه و دفع حیوانات موذی می‌شود.

بازی ویژه این شب

در شب تیرماسیزده گروه‌های لال سعی می‌کنند همدیگر را در بین راه نبینند، چون اگر به هم برخورد

کنند، با هم درگیر می‌شوند، تا جایی که چوب‌ها را گرفته و همدیگر را می‌زنند. اگر گروهی موفق شود لال را به حرف بیاورد، پول و خوراکی از آنها می‌گیرد و می‌رود، و گرنه کاری به هم ندارند. در برخی مواقع چوب‌ها را از همدیگر می‌ربایند چون ممکن است گروهی چوب کمتر داشته باشد و گروهی که چوب زیاد دارد به خانه‌های بیشتری برود و پول و خوراکی بیشتری جمع کند. بازی دیگر پاشیدن آب بر روی لال است، به طوری که فرزندان خانه برای اینکه سرگرمی داشته باشند در جایی از حیاط مخفی می‌شوند و هنگام برگشت لال از خانه آبی را بر روی او می‌ریزند. در این موقع لال باید سریع عمل کند تا آب بر سر و رویش نریزد. در نهایت گروه لال، پول و خوراکی را که به دست آورده‌اند، به طور مساوی با هم تقسیم می‌کنند.

